

Чернякова Жанна Юріївна —

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка. Коло наукових інтересів: сучасна компаративістика, порівняльна педагогіка, педагогіка, педагогіка вищої школи, вища освіта України та Болонський процес, історія педагогіки, соціальна педагогіка.

УДК373.5(410).046

ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА МОДЕЛЕЙ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ОСВІТЬОГО ПРОСТОРУ

Окреслено сучасні підходи до характеристики інтернаціоналізації освіти (діяльнісний, прогностичний, компетентнісний, процесуальний), з'ясовано типові моделі інтернаціоналізації інституційного освітнього простору (процесуальна, адміністративна, структурна), наведено порівняльну характеристику основних компонентів моделей інтернаціоналізації освітнього простору вищої освіти.

Ключові слова: інтернаціоналізація освіти, інтернаціоналізація інституційного освітнього простору, модель інтернаціоналізації освіти, діяльнісний підхід, прогностичний підхід, компетентнісний підхід, процесуальний підхід.

В умовах інтернаціоналізації різних сфер суспільного життя формування світового освітнього простору відбувається у процесі взаємної адаптації національних освітніх систем і пов'язане з розвитком транснаціональної освіти, яка передбачає пошук оптимальних умов для задоволення потреб окремої особистості.

Входження України у світовий і європейський освітній простір зумовлює якісну трансформацію освіти відповідно до тенденцій міжнародного розвитку. Головним пріоритетом окреслених змін є інтернаціоналізація, явище, що набуло стрімкого поширення в розвинутих країнах. Вітчизняна теорія інтернаціоналізації освіти позиціонує досліджуване явище в межах інтеграції в європейське та світове співтовариство, модернізації змістового й організаційно-методичного компонента навчально-виховного процесу.

Грунтовний аналіз економічних, політичних, соціокультурних тенденцій розвитку сучасного суспільства свідчить про необхідність вивчення, порівняння й узагальнення зарубіжного наукового досвіду в галузі компаративістики з метою трансформації та оновлення української освіти в умовах розбудови європейського освітнього простору.

Проблема теоретичного осмислення зарубіжного досвіду інтернаціоналізації освіти актуальна у вітчизняному науковому просторі. Великий внесок у її розроблення зробили українські дослідники Н. Авшенюк, М. Борисова, Б. Год, Т. Десятов, О. Локшина, О. Матвієнко, О. Овчарук, О. Огієнко, А. Сбруєвата ін. Стратегічні орієнтири входження

України в європейській освітній і науковій простір, модернізацію освітньої діяльності відповідно до європейських вимог представлено в роботах В. Кременя.

Сутнісні характеристики інтернаціоналізації освіти висвітлено в працях зарубіжних компаративістів Ф. Альтбаха, С. Арума, Дж. Ван де Ватера, М. Ван дер Венде, Х. де Віга, Б. Дж. Еллінгбо, С. Б. Клесека, Р. Лемберга, Дж. Местенхаузера, Дж. Найт, М. Харарі, Е. Тонкіната ін.

Метою статті є порівняльна характеристика структурних компонентів моделей інтернаціоналізації освітнього простору вищої освіти. Відповідно до мети встановлено завдання, а саме: окреслити сучасні підходи до характеристики інтернаціоналізації освіти з метою визначення типових моделей інтернаціоналізації інституційного освітнього простору, з'ясувати та схарактеризувати їхні основні компоненти.

Проаналізовані дисертаційні дослідження, монографії, наукові праці вітчизняних компаративістів і зарубіжних дослідників свідчать про посилення інтересу до вивчення феномену інтернаціоналізації освіти, визначення її сутнісних характеристик, встановлення пріоритетних напрямів і завдань інтернаціоналізації освітнього простору наприкінці ХХ ст. та на початку ХХІ ст. Інтернаціоналізацію освіти сучасними вітчизняними дослідниками визначено як процес інтеграції міжнародного виміру у викладання й навчання, наукові дослідження, соціальні послуги навчальних закладів, у розроблення стратегій розвитку освіти, спрямованих на формування глобального мислення молоді з урахуванням перспектив розвитку сучасного суспільства.

Згідно з комплексною характеристикою досліджуваного явища у працях Б. Дж. Еллінгбо, інтернаціоналізація вищої освіти є процесом набуття університетом або коледжем міжнародної перспективи (інтердисциплінарний характер діяльності; залучення вищої адміністрації до визначення міжнародної стратегії та системи мотивації закладу; формування глобального й компаративного мислення) [1].

Дж. Найт наполягає на необхідності розуміння інтернаціоналізації освіти як комплексного й багаторівневого процесу. Вертикально-горизонтальні вияви динаміки інтернаціоналізації освіти дають змогу визнати поширення інтернаціоналізації на всі рівні освітнього простору [3].

Розкриття сутнісних характеристик інтернаціоналізації освіти відбувається з урахуванням сучасних теоретичних підходів до означеного феномену (табл. 1) [2].

Таблиця 1

Сучасні підходи до характеристики інтернаціоналізації освіти

Назва підходу	Ключові характеристики
Діяльнісний	Інтернаціоналізований курикулум; академічна мобільність; навчання іноземних студентів; міжнародна науково-дослідна діяльність
Прогностичний	Визначення перспективних інтернаціоналізованих цілей освіти, прогнозування та оцінювання її результатів; підтримка міжнародної діяльності установи
Компетентнісний	Формування інтернаціоналізованих компетенцій і навичок (кар'єрні, навчальні, глобальні, транснаціональні, міжнародні компетентності)
Процесуальний	Упровадження міжнародного виміру в навчання, науково-дослідну діяльність, освітні послуги

Систематизація організаційних змін діяльності освітньої установи в контексті інтернаціоналізації здійснюється в межах діяльнісного підходу, складовими якого є інтернаціоналізований курикулум, академічна мобільність, навчання іноземних студентів, міжнародна науково-дослідна діяльність. Пріоритетом постає інтернаціоналізація курикулуму через модернізацію змісту освіти, формування глобальної свідомості, міжнародних компетентностей тощо [2].

Визначення перспективних цілей інтернаціоналізованої освіти та її результатів, а також підтримку міжнародної діяльності установи передбачає прогностичний підхід.

У межах компетентнісного підходу встановлено комплекс інтернаціоналізованих компетентностей, навичок студентів і викладачів, необхідних для встановлення міжнародних відносин (кар'єрні, навчальні, глобальні, транснаціональні, міжнародні компетентності). Зауважимо, що компетентнісний підхід більше пов'язаний з освітніми результатами, у його межах якість освіти визначається набутими знаннями, навичками, інтересами, цінностями та ставленням до студентів. Головним елементом цього підходу є людський фактор академічної спільноти – студенти, адміністрація, викладачі закладу. Інтеркультурні компетентності студентів формуються в межах інтернаціоналізованого курикулуму та екстракурукулярної діяльності.

Основні механізми впровадження міжнародного виміру у викладання, навчання, науково-дослідну роботу, освітні послуги, діяльність закладу можна схарактеризувати в межах процесуального підходу [2].

Використання окреслених підходів дало змогу представити типові моделі інтернаціоналізації інституційного освітнього простору (процесуальну, адміністративну, структурну), висвітлені у працях зарубіжних дослідників Г. Ніва, Дж. Келлера, Р. Рудзкі, Дж. Найт, М. Ван дер Венде, К. Меннінга (табл. 2).

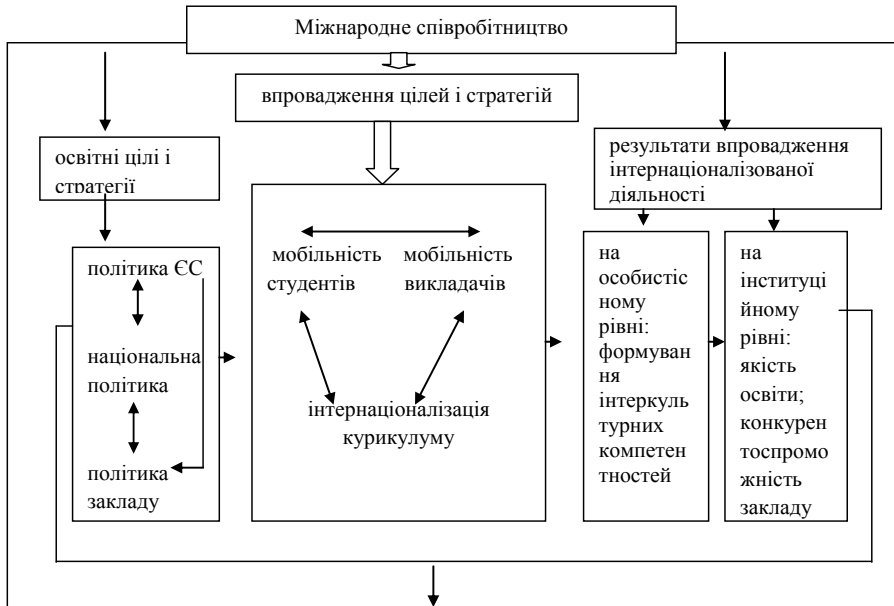
Таблиця 2

Класифікація моделей інтернаціоналізації освітнього простору

Автор	Назва	Підходи
Р. Рудзкі (1995 р.)	Процесуальна модель	Процесуальний і діяльнісний
Дж. Найт (1995 р.)	«Неперервний цикл»	Прогностичний і процесуальний
М. Ван дер Венде (1997 р.)	Процесуальна модель	Процесуальний
Р. Рудзкі (1998 р.)	Структурна модель	Комплексний (діяльнісний, прогностичний, компетентнісний, процесуальний)
Г. Нів (2001 р.)	Адміністративна модель	Комплексний (діяльнісний, прогностичний, компетентнісний, процесуальний)
К. Меннінг (2003 р.)	Процесуальна модель	Комплексний (діяльнісний, прогностичний, компетентнісний, процесуальний)

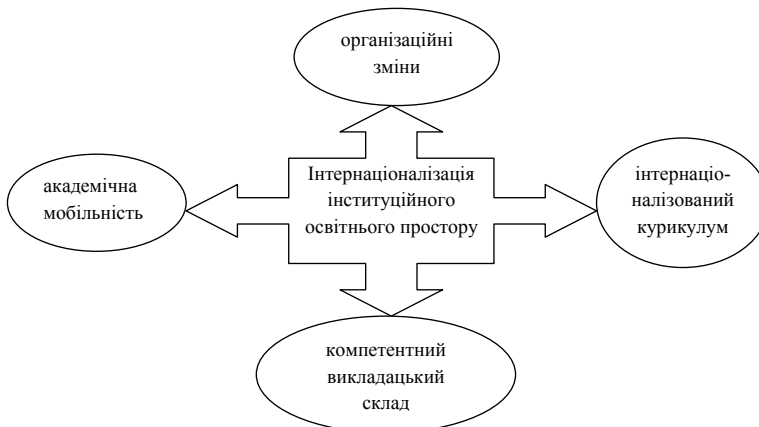
Процесуальні характеристики інтернаціоналізації освіти (академічна мобільність, інтернаціоналізований курикулум; аналіз результатів інтернаціоналізованої діяльності) представлено в моделі М. Ван дер Венде [8], що дає можливість встановити роль наднаціональних органів і установ (ЄС, Рада Європа, ОЕСР) у формуванні інтернаціональної політики навчального закладу (рис. 1).

Наведена модель розроблена для Нідерландської організації міжнародного співробітництва в галузі вищої освіти (NUFFIC – The Netherlands Organization for International Cooperation in Higher Education).

Рис. 1. Процесуальна модель інтернаціоналізації освітнього простору вищих навчальних закладів Нідерландів (М. Ван дер Венде)

Процесуальна модель інтернаціоналізації освітнього простору, запропонована Р. Рудзкі (1995 р.), базується на діяльнісному та процесуальному підходах. У складі моделі він вирізняє чотири основні компоненти: організаційні зміни, інтернаціоналізований курикулум, компетентнісний викладацький склад, академічну мобільність. Визначені компоненти є специфічними для кожного університету та спрямовані на впровадження міжнародного виміру у викладання, навчання й наукову діяльність закладу (рис. 2) [6].

Рис. 2. Процесуальна модель інтернаціоналізації інституційного освітнього простору за Р. Рудзкі

Складові компоненти процесуальної моделі «неперервний цикл», представлені канадською дослідницею Дж. Найт (1993 р.) (усвідомлення, адміністративні обов'язки, планування, операціоналізація, контроль, стимулювання), є взаємопов'язаними, мають двосторонні зв'язки, відображають неперервний цикл впровадження міжнародного виміру в навчально-виховний процес закладу (рис. 3) [3].

Рис. 3. «Неперервний цикл» інтернаціоналізації інституційного освітнього простору за Дж. Найт

На етапі усвідомлення важливості набуває усвідомлення цілей інтернаціоналізації, потреб і ймовірних прибутків закладу, переваг упровадження міжнародного виміру для викладацького складу, студентів, адміністрації. Розроблення міжнародної стратегії в межах закладу передбачає визначення спільних дій з боку адміністрації, факультетів, викладачів, студентів. На етапі планування формулюються цілі, стратегії, освітні пріоритети з урахуванням локальних потреб і ресурсів закладу. Імплементация розроблених стратегій в академічну діяльність, освітні послуги, організаційні структури, керівні положення навчального закладу здійснюється на етапі операціоналізації.

Контроль передбачає оцінювання обраних освітніх стратегій та ініціатив із боку закладу з метою підвищення якості інтернаціоналізованої освіти. Подальша спрямованість діяльності навчального закладу на розвиток міжнародної діяльності передбачає використання механізмів стимулювання, розвитку системи заохочень і винагород за участь у цій діяльності. Усвідомлення сутнісних характеристик процесу інтернаціоналізації, взаємозв'язку його компонентів необхідне для впровадження моделі «неперервного циклу» в умовах інтеркультурного середовища навчального закладу.

Комплексну характеристику інтернаціоналізації освітнього простору Дж. Найт розкриває через модифікацію представленої моделі й доповнення її такими компонентами: аналіз національних і міжнародних документів з освітньої політики, імплементация організаційних стратегій та міжнародних програм.

Модель інтернаціоналізації освітнього простору, запропонована К. Меннінгом [4], базується на прогностичному та процесуальному підходах. Учений погоджується з виокремленими основними компонентами моделі інтернаціоналізації освітнього простору «неперервного циклу», представленими Дж. Найт, та додає до її складу два нових компоненти – організаційну структуру (координація міжнародної освітньої діяльності між різними факультетами) та зворотний зв'язок (внутрішній – між компонентами циклу; зовнішній – між органами управління освітою на регіональному й національному рівнях). Компоненти цієї моделі є тісно взаємопов'язаними внутрішньо між собою та зовнішньо з чинниками, які впливають на визначення сутнісних характеристик його компонентів і передбачають коригування стратегій, цілей і пріоритетів закладу [4].

В основу адміністративної моделі інтернаціоналізації інституційного освітнього простору, репрезентованої Г. Нівом [5], покладено комплексний підхід (діяльнісний, прогностичний, компетентнісний, процесуальний) до впровадження міжнародного співробітництва й надання освітніх послуг адміністрацією закладу.

Основними суб'єктами організаційної моделі є адміністрація закладу, відділ із надання освітніх послуг, факультети/кафедри, діяльність яких спрямована на впровадження міжнародного виміру у викладання, навчання, освітні послуги та має інтернаціоналізоване забарвлення (рис. 4) [5].

Рис. 4. Адміністративна модель інтернаціоналізації інституційного освітнього простору

Згідно з моделлю, в навчальному закладі відбувається інтеграція академічних та організаційних зусиль, спрямованих на формування прогностичних підходів до організації інтернаціоналізованої діяльності установи. Вирішальну роль в інтернаціоналізації інституційного освітнього простору відіграє адміністрація закладу, яка визначає пріоритети міжнародного розвитку, співробітництва, стратегії та надає освітні послуги, що запроваджуються на рівні факультетів. На думку Г. Ніва, запропонована організаційна модель міжнародного співробітництва є умовною, оскільки окреслені підходи до організації інтернаціоналізованої діяльності можуть трансформуватися залежно від зміни освітніх пріоритетів закладу [5].

Компонентами оновленої структурної моделі інтернаціоналізації освітнього простору, розкритої в пізніших працях Р. Рудзкі (1998 р.), є підходи, цілі інтернаціоналізації, напрями, моніторинг якості інтернаціоналізованої освіти, реконцептуалізація. В основу моделі покладено комплексний підхід (діяльнісний, прогностичний, компетентнісний, процесуальний) (рис. 5) [7].

Рис. 5. Структурна модель інтернаціоналізації інституційного освітнього простору

Спільними структурними компонентами та механізмами інтернаціоналізації освітнього простору, що має неперервний, інтегрований і циклічний характер, встановлено: визначення стратегій інтернаціоналізації освітнього простору, цілей та пріоритетних завдань інтернаціоналізації навчального закладу, обов'язків адміністрації; планування; імплементацію результатів; моніторинг і оцінювання діяльності навчального закладу; стимулювання; переоцінку міжнародної освітньої діяльності на інституційному рівні.

Використання наведених моделей сприяє оптимізації процесу інтернаціоналізації інституційного освітнього простору, а також визначенню національної стратегії інтернаціоналізації освіти з метою інтеграції в європейський освітній простір.

Висновки. Отже, проведений комплексний аналіз, порівняння й узагальнення педагогічного зарубіжного досвіду з проблеми інтернаціоналізації інституційного освітнього простору вищої освіти дає змогу визначити та схарактеризувати спільні компоненти моделей інтернаціоналізації освіти, а саме: основні підходи (внутрішні фактори: історичні, культурні традиції закладу), цілі (політичні, економічні, соціокультурні, академічні), провідні напрями (організаційні зміни, інтернаціоналізований курикулум, компетентний викладацький склад, академічна мобільність), моніторинг і оцінювання діяльності навчального закладу, пріоритетні форми та засоби.

Перспективним напрямом подальших наукових розвідок вважаємо визначення сучасних провідних стратегій та пріоритетних форм і засобів інтернаціоналізації інституційного освітнього простору вищої освіти.

References

1. *Ellingboe B. J.* The Most Frequently Asked Questions about Internationalization / B. J. Ellingboe. – IIE. Open Doors on the Web, 1997. – 10 p.
2. *Knight J.* Internationalisation of Higher Education, in Quality and Internationalisation in Higher Education / J. Knight. – Paris : OECD, IMHE. – 1999. – P. 13–28.
3. *Knight J.* Internationalization: Elements and Checkpoints / J. Knight // CBIE Research Paper. – Ottawa : Canadian Bureau for International Education, 1994. – № 7. – 12 p.
4. *Manning K.* Managing internationalisation in Australian Universities / K. Manning. – Working Paper Series. – Melbourne : Victoria University, 2003. – 143 p.
5. *Neave G.* Managing Higher Education International Cooperation: Strategies and Solutions. Document for UNESCO / G. Neave. – P., 1992. – P.168.
6. *Rudzki R. E.* The application of a strategic management model to the internationalization of higher education institutions / R. E. Rudzki // Higher Education. – 1995. – № 29 (4). – P. 421–422.
7. *Rudzki R. E.* The Strategic Management of Internationalization: Towards the Model of Theory and Practice : diss. ... Ph. D. / R. E. Rudzki. – University of Newcastle upon Tyne, 1998. – 220 p.
8. *Wende M. C., van der.* Internationalization policies : about new trends and contrasting paradigms / M. C. van der Wende // Higher education policy. – 2001. – Vol. 14, Elsevier. – P. 249–259.

Чернякова Ж. Ю.

СРАВНИТЕЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА МОДЕЛЕЙ ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗАЦИИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОСТРАНСТВА

Обозначены современные подходы к характеристике интернационализации образования (деятельностный, прогностический, компетентностный, процессуальный), выявлены типовые модели интернационализации институционального образовательного пространства (процессуальная, административная, структурная), представлена сравнительная характеристика основных компонентов моделей интернационализации образовательного пространства высшего образования.

Ключевые слова: интернационализация образования, интернационализация институционального образовательного пространства, модель интернационализации образования, деятельностный подход, прогностический подход, компетентностный подход, процессуальный подход.

Chernyakova Zh.

A COMPARATIVE CHARACTERISTIC OF THE MODELS OF INTERNATIONALIZATION OF EDUCATIONAL SPACE

The present article is devoted to the urgent problem of modern transformations in the sphere of Ukrainian education with the aim of integration in the European educational space. The author outlines modern approaches in order to give characteristics of internationalization of education. They are the following activity, prognostic, competence, procedural. Systematizing of organizational changes of the educational institutions in the context of internationalization occurs within the activity approach, which consists of internationalized curriculum, academic mobility, foreign students and international research activity. Priority favors the internationalization of the curriculum through the modernization of educational content, the formation of global consciousness, international competencies. Defining long-term goals of internationalized education and its results, and support of the international activities of the institution provides prognostic approach.

Within the competence approach the internationalized complex of competencies and skills of the students and teachers needed to establish international relations (career, educational, global, transnational, international competence) is set. The author has noted that a competency based approach is more associated with the educational results of the quality of education.

The main mechanisms for implementing the international dimension in teaching, learning, scientific research, educational services can be determined within the procedural approach.

Using the outlined possible approaches let the author introduce the typical models of internationalization of institutional educational space (procedural, administrative, structural) determined in the scientific works of foreign researchers (J. Knight, K. Manning, G. Neave, R. E. Rudzki, Van derWende). The classification of the models is based on the existing approaches to the internationalization of education.

The author presents the comparative characteristic of the main components the models of internationalization of educational space of higher education. The complex analysis, comparison and synthesis of teaching foreign experience on the issue of internationalization of institutional educational higher education allows to determine and describe the common components of the models of internationalization of education, namely basic approaches (internal factors: historical, cultural traditions of the institution), goals (political, economic, socio-cultural, academic), leading directions (organizational changes, internationalized curriculum, competent teaching staff, academic mobility), monitoring and evaluation of the institution, the dominant forms and means.

The perspective direction of subsequent scientific studies we consider the definition of modern leading strategies and main forms and means of internationalization of institutional educational space of higher education.

Keywords: internationalization of education, internationalization of institutional educational space, the model of internationalization, activity approach, prognostic approach, competence approach, procedural approach.